

Robert ČIMIN
Muzej grada Koprivnice

SLUČAJNI ARHEOLOŠKI NALAZI KOD KUĆE MALANČEC IZ 1997.

Kuća Malančec danas se nalazi u neposrednoj blizini središta Koprivnice, a nju je za uglednu građansku obitelj Malančec godine 1902. projektirao arhitekt Gjuro Carnelutti iz Zagreba. Osim velebne zgrade, imanje je posjedovalo i raskošan vrt uređen u stilu secesije. Kuća se od 1985. godine nalazi u sastavu Muzeja grada Koprivnice.¹

Tijekom stogodišnjeg života zgrada (kuća) je počela pokazivati tragove trošnosti pa je sukladno tome bilo neophodno nužno građevinski sanirati SZ ugao zgrade. Sanaciji se pristupilo tijekom 1997. godine², a prilikom toga bilo je potrebno kopati do dna temelja kako bi sanacija bila propisno izvedena (dubina od 2,5 do 3 m). Radove je nadzirao dr. sc. Zorko Marković, tadašnji kustos Muzeja grada Koprivnice, te tom prilikom prikupio određenu količinu pokretnih arheoloških nalaza.

Većinom je riječ o ulomcima različitih keramičkih posuda, te nešto manje ulomaka staklenog posuđa. Nalazi su starijeg postanka negoli sama zgrada, odnosno vežu se uz vrijeme koprivničke tvrđave. Najveći broj nalaza tako pripada ranonovovjekovnim loncima i zdjelama (kućna svakodnevna keramika), dok se jedan manji broj može pripisati luksuznijem stolnom posuđu.

Kuhinjsko keramičko posuđe

Među svakodnevnom keramikom izdvaja se trbušasti lonac (T.1-1) srednjih dimenzija (visina 23,4 cm). Prilikom spomenutog nadzora prikupljeno je dovoljno ulomaka potrebnih za cjelokupnu restauraciju. Jednostavnog je oblika, najveće širine u predjelu ramena. Obod je neraščlanjen, zaobljen i jače izvijen prema vanjskoj strani. S unutarnje strane nalazi se udubljeno ležište za poklopac. Posuda je s vanjske strane tamnije sivo-crne boje s prisutnim tragovima gorenja nastalih prilikom spravljanja hrane, koja se protežu i preko oboda pa sve do ležišta za poklopac. S unutarnje je strane i u presjeku svijetlo smeđe boje. Keramika

¹ U sastavu Muzeja kuća ima status donirane muzejske zbirke dr. Vladimir Malančec, čija je voditeljica Draženka Jalšić Ernečić.

² Građevinski nadzor vršio je **Konzervatorski odjel** Ministarstva kulture u Zagrebu.

Restaurirane keramičke posude
(restauracija: J. Fluksi, foto: V. Kostjuk).

Ulomci talijanske majolike (foto: V. Kostjuk).

Ulomci staklenih trbušastih boca za vino (foto: V. Kostjuk).

je dobro pročišćena, s tek ponešto primjesa manjih zrnaca kvarcnog pijeska i sitnijih kamenčića. Ovakvi su lonci korišteni prilikom pripreme tečne, jušne hrane (primjerice raznih vrsta variva i slično), a datiraju u vrijeme ranog novog vijeka, odnosno najvjerojatnije od 2. polovine 16. stoljeća pa sve do početka 18. stoljeća. Kroz to razdoblje oblik i namjena lonaca nije se mnogo mijenjala, tako da ih je ponekad vrlo teško točnije datirati. Osim ove posude, prikupljeno je još desetak manjih ulomaka drugih lonaca (T.1-2,3), raznih varijanti i oblika.

Vrlo je zanimljiv nalaz manjeg lonca (T.2-2) s jednom drškom (visina 12,6 cm). Posuda je dobro očuvana te joj nedostaje samo donji dio, odnosno dno, koje je najvjerojatnije bilo vrlo jednostavno izvedeno (ravno). Lonac je s unutarnje strane premazan sjajnom smeđom caklinom, a uočavaju se i tragovi proizvodnog procesa. Najširi je u gornjem dijelu, tj. obodu, koji je jednostavno raščlanjen žlijebom u donjem dijelu i oštro odvojen od vrata. Na obodu je prisutan jednostavan izljev izrađen samim pritiskom prsta, a od njega na rame posude spušta se manja trakasta drška. Na ramenu se nalaze dva plitka horizontalna žlijeba, a isti se ponavljaju i pri dnu posude. S vanjske strane jače su vidljivi crni tragovi gorenja nastali prilikom pripreme hrane. Očito je kako je posuda bila namijenjena dešnjaku, o čemu nam svjedoči međusobni odnos izljeva i drške.

Osim lonaca, u svakodnevlju kuhinje često su korištene i razne zdjele i tanjuri, bilo za pripremu ili serviranje hrane. Među prikupljenim nalazima uspjela se restaurirati veća duboka zdjela (T.2-1; visina 9 cm, širina 31,2 cm) s blijedom zelenom caklinom s unutarnje strane te manji tanjur (T.2-5; visina 4 cm, širina 22 cm) sa smeđom mrljastom caklinom. Ovakvi su tanjuri najvjerojatnije turske provenijencije, odnosno način ukrašavanja vjerojatno je njihov izum. Naime, na prvu se caklinu preko cjevčice prska caklina drugom bojom ili sličnom drugog tona. Višak boje se razlijeva po posudi, a na taj način svaka posuda postaje jedinstveno i vizualno atraktivno djelo. Ovakav način ukrašavanja karakterističan je za vrijeme 17. i 18. stoljeća. Istovremeno su korištene i tronožne duboke tave, od kojih je pronađeno više ulomaka koji pripadaju trima posudama. Pomoću njih se hrana kuhala nad otvorenom vatrom ili se mogla grijati nad žarom.

Stolno posuđe

Izuzev ove „kuhinske keramike“ pronađen je i manji broj ulomaka stolnog posuđa, keramičkog i staklenog.

Zanimljivi su nalazi keramičke boce (T.2-3) ravnog dna s crvenkastom caklinom s vanjske strane, kao i drške oblog presjeka koja najvjerojatnije pripada manjem vrču. Svi ranije spomenuti nalazi domaće su proizvodnje, što ne bi mogli reći za dva vrlo mala keramička ulomka. Naime, riječ je o ulomcima trbuha koji

najvjerojatnije pripadaju renesansnom ili ranobaroknom majoličkom vrču. Na biskvitu oker boje nalazi se bijela smalto caklina, na jednom se pojavljuje oslikani vegetabilni uzorak žuto-plave boje, dok se kod drugog pojavljuje samo mali uzorak modro-plave boje, moguće vrh motiva palmete. Ulomci vjerojatno pripadaju posudama proizvedenim u pokrajinama Marche ili Emilia-Romagna u vremenu od sredine 16. stoljeća pa do početka 17. stoljeća.

Pronađeno je tek nekoliko ulomaka staklenih posuda (T.2-4), a zanimljivo je da svi čine gornje dijelove istog tipa posude. Riječ je o složenoj trbušastoj boci poligonalnog oblika s visokim tordiranim vratom (načinjenim od isprepletenih šupljih cjevčica) i trolisnim izljevom. Pronađeni su samo gornji dijelovi posuda, koje po svemu potječu iz 2. polovice 17. ili 1. polovice 18. stoljeća.

Zaključna razmatranja

Prilikom arheološkog nadzora nad građevinskom sanacijom sjeverozapadnog ugla vile Malančec pronađeno je stotinjak keramičkih ulomaka. Sam broj nalaza ne iznenađuje toliko količinom, već brojem izdvojenih posuda za moguću restauraciju. Naime, pregledom keramičkih ulomaka uspješno je prikupljeno dovoljno elemenata za restauraciju čak četiri različite posude: trbušasti lonac srednje veličine, manji lonac s jednom drškom, duboka cakljena zdjela i manji tanjur mrljasto ukrašen. Restauraciju je Muzeju grada Koprivnice donirao akademski kipar Josip Fluksi, voditelj Konzervatorsko-restauratorske radionice Arheološkog muzeja u Zagrebu.³

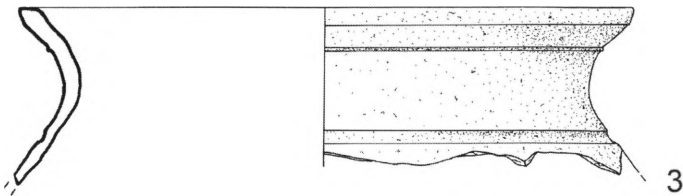
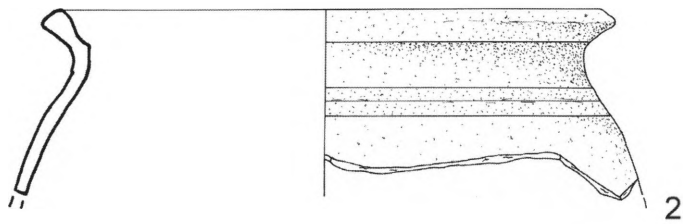
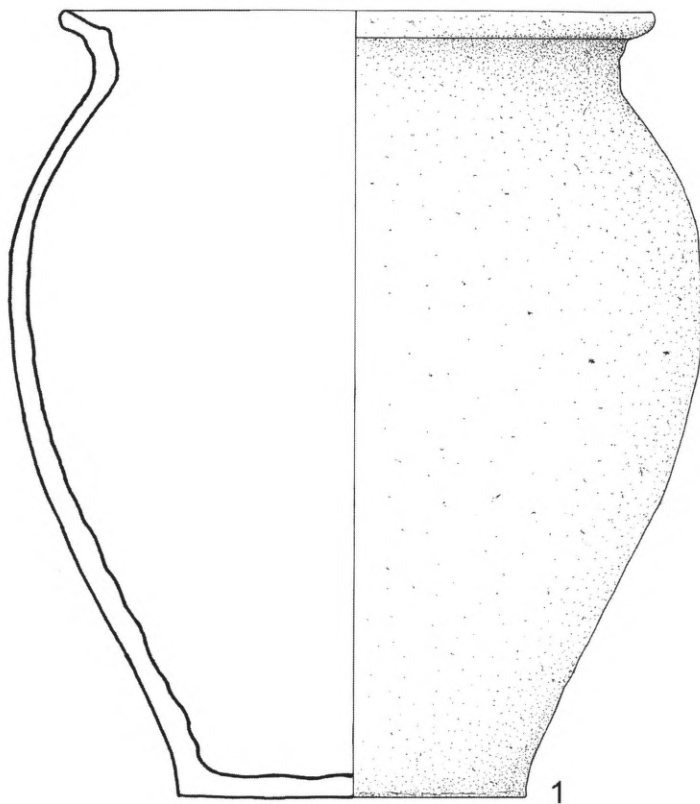
Što se tiče odnosa kuhinjske i stolne keramike treba reći kako količinom prevladavaju ulomci kuhinjske keramike, ali to nije odraz samo ovog nadzora, već je takav odnos uobičajen za to vrijeme. Riječ je o tome kako se u većoj mjeri i učestalije koristi kuhinjska keramika prilikom spravljanja hrane, koja je na kraju krajeva samim time podložnija oštećenju, a potom i odbacivanju. No, oni rjeđi nalazi ponekad su nam mnogo vrjedniji i dragocjeniji jer mogu pružiti daleko više podataka. Ovdje pritom mislim na dva mala ulomka talijanske majolike, koji po svojim karakteristikama upućuju na vrijeme oko sredine 16. stoljeća. Dakle, prostor oko vile Malančec bio je u to vrijeme nastanjen, a još više iznenađuje podatak da se u vrijeme najveće turske opasnosti u ovom dijelu Podravine uspijevalo naručivati skupocjeno talijansko posuđe. Pored ovih, na visok standard upućuju i nalazi luksuznih staklenih boca njemačkog ili češkog porijekla, doduše iz nešto kasnijeg vremena.

³ Ovim putem želio bih se još jednom zahvaliti Josipu Fluksiju na doniranom radu tijekom veljače i ožujka 2009. te ravnateljici Muzeja grada Koprivnice Draženki Jalšić Ernečić na ostvarenoj suradnji ovih dviju muzejskih institucija.

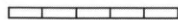
Možemo zaključiti kako je područje uokolo vile Malančec (južni dijelovi koprivničke tvrđave) neopisivo bogato raznolikim arheološkim nalazima koji se protežu od samog početka novog vijeka pa sve do danas. Pored ovdje predstavljenih nalaza to su potvrdila i ostala arheološka istraživanja Muzeja grada Koprivnice provedena tijekom ove godine u neposrednoj blizini vile Malančec (zaštitna istraživanja u dvorištu franjevačkog samostana Sv. Antuna Padovanskog i sustavna istraživanja u dvorištu Starog magistrata) koja su ponudila pregršt tipova i oblika keramičkog i staklenog posuđa. Vjerujem kako će na temelju svih tih istraživanja i pronađenih nalaza biti moguće načiniti tipologiju i klasifikaciju onovremenog posuđa, odnosno predstaviti stol stare Koprivnice.

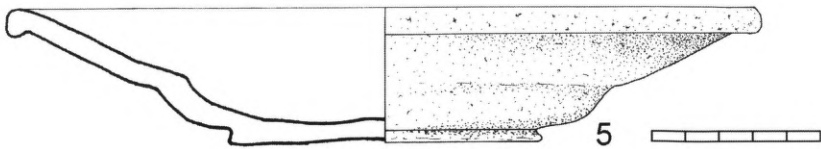
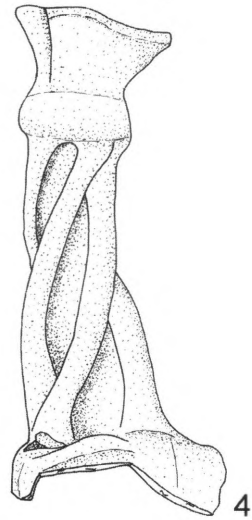
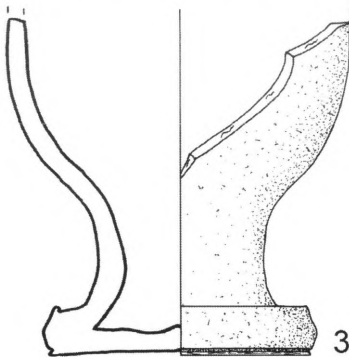
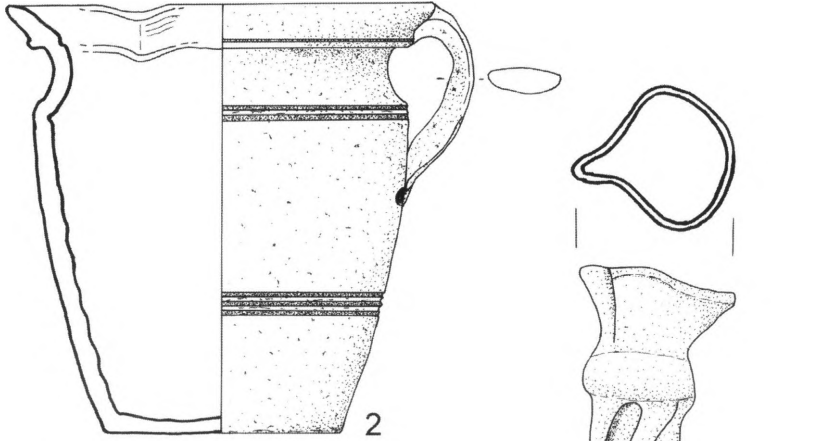
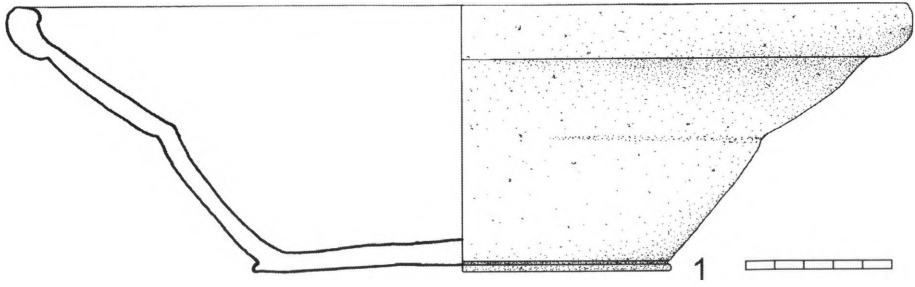
LITERATURA

- BIONDIĆ, R. 2005 – *Nalazi stakla*. U: Radić, M. ur.: *Keramika i staklo 17. i 18. stoljeća iz starog franjevačkog samostana*. Katalog izložbe, srpanj – kolovoz 2005, Muzej Slavonije, Osijek.
- ČIMIN, R. 2008a – *Keramički nalazi s utvrde Čanjevo*. U: Bekić, L. ur.: *Utvrda Čanjevo*. Istraživanja 2003-2007. Visoko 2008. 121-189.
- ČIMIN, R. 2008b – *Glazirano stolno posuđe na području sjeverozapadne Hrvatske od 15. do 18. st.* U: Mitja Guštin, ur.: *Studia universitatis hereditati 1*. Koper 2008. 95-135.

T1

T2